

Oppsummering av erfaringene med Bokavtalen inngått 1.1.2015

Bakgrunn

Den nye bokavtalen ble presentert slik: «Regjeringa har slutta seg til innhaldet i den nye bokavtalen som Bokhandlerforeningen og Forleggerforeningen har forhandla fram. Avtalen ivaretar kulturpolitiske omsyn godt, seier kulturminister Thorhild Widvey»¹.

Oppsummering

- Det var usikkerhet om den digitale utvikling som lå til grunn for avtalens korte varighet. Det er ingen trekk i denne utviklingen i perioden, eller som vi antar for tiden fremover, som tilsier endring i avtalen nå.
- Utviklingen på områdene som har vært vurdert i tidligere evalueringer er positive.
- En videreføring av samvirket mellom de litteraturpolitiske virkemidlene synes å være den beste løsningen, blant annet for å understøtte eksportfremstøtet som er planlagt i forbindelse med «Norge som gjesteland i Frankfurt 2019».

Evalueringsgrunnlag

I den seneste litteraturpolitiske debatten i Stortinget, i juni 2014, slo Høyre, Venstre og KrF fast at de ville ha et fremtidsrettet og helhetlig virkemiddelapparat der innkjøpsordninger, gunstige avgiftsordninger, stipend og garantiinntekter inngår som sentrale elementer ved siden av fastprisordningen, slik den har fungert i Bokavtalen. De mente at bokpolitikken i Norge i stor grad har vært en suksess, og at bransjen kan vise til gode resultater, ikke minst med tanke på fremveksten av gode forfatterskap. De mente at det i forbindelse med en reforhandling av bokavtalen måtte legges vekt på at bransjen utvikler gode norske konsepter for digital omsetning av bøker, med tanke på å nå et bredt publikum på en forbrukervennlig måte.

Dette var bakteppet for utformingen av dagens Bokavtale. I tillegg la partene vekt på de føringer som ble lagt i møtet med kulturministeren, hvor de tre viktigste punktene var: Å sikre e-bokas utvikling, at avtalen måtte være på høyde med sin egen tid og at man ikke skulle reversere konkurransepolitiske nyvinninger fra sist.

---

¹ Pressemelding 5.5.2014 på regjeringa.no

Bokavtalen av 1.1.2015 er innrettet mot å videreføre balansen mellom god kulturpolitikk og det å legge til rette for god og stimulerende konkurranse på alle områder i bokbransjen. Den er dessuten innrettet med tanke på å legge til rette for et marked hvor små, mellomstore og store nasjonale aktører kan ta opp konkurransen med de globale aktørene. Sammenliknet med andre land i Europa, som benytter fastprissystemet som et viktig kulturpolitisk hjelpemiddel, har den norske bokavtalen sterkest konkurranse ved å ha den korteste fastprisperioden og en av de høyeste sluttkunderabattsatsene. Avtalen ble videreutviklet for også å gi bedre konkurransevilkår for digitale løsninger.

Siden den digitale utviklingen var hovedgrunnen til at avtalen fikk en kortere varighet enn tidligere, har vi utarbeidet en rapport om den digitale boklesingen (vedlegg 1). Vedlagt følger også statusrapport på litteraturabonnementene (vedlegg 2) og oversikt over fastprissystemer andre steder (vedlegg 3).

Status februar 2016

Lesing i Norge

2015 var et rikt bokår, hvor mange titler og forfatterskap fikk stor oppmerksomhet. Bokomsetningen var på nivå med året før, mens e-bøkene hadde enn vekst på vel 30%. En mer detaljert analyse, i form av den årlige bransjestatistikken, vil foreligge senere.

Det gjennomføres også en stor leserundersøkelse i første kvartal, hvor det blir spennende å se hvordan lesingen forsvarer sin plass i konkurranse med en stadig større tilgang til levende bilder i form av strømming.

Det digitale bok-Norge

I vedlegg 1 beskrives den digitale boklesingen i Norge. Leserne har en omfattende tilgang til e-bøker gjennom ordinært salg, strømmetjenester, e-utlån og gjennom bokhylla.no. Verdikjeden er velfungerende, men markedet er fortsatt lite, som i de øvrige ikke-engelskspråklige markedene.

Det beste virkemiddelet til å gi norske e-bøker sterkere konkurransekraft vil være å fjerne merverdiavgiften på e-bøker.

Den norske bokbransjen har over mange år gjennomgått en stor digital tilpasning. Mange utgivelser er enten blitt heldigitale eller delvis digitale. Verdikjeden er blitt digitalisert, fra forfatter til forlag, til ferdige digitale filer. Den digitale markedsføringen blir stadig viktigere med spennende muligheter

for direkte kontakt med leserne. Forfattere rekrutteres fra sosiale medier og har selv direkte kontakt med sine lesere.

Bransjen fortsetter å utgi og distribuere store deler av sine titler på papir, i tråd med lesernes ønsker. Den internasjonale utviklingen det siste året bekrefter sterke leserpreferanser for papirboka. Det er også klare lærer/elevpreferanser for kombinasjon av analoge og digitale læremidler, noe som understøttes av forskning. I salgsleddet finner vi et godt utbygget bokhandlernet for papirbøkene, for digitalt salg av papirbøker og for digitalt salg samt digital fremføring til leser.

Breddedistribusjon

I forbindelse med den nye Bokavtalen gjorde partene endringer i avtalen om litteraturabonnementene. Gjennom denne avtalen forplikter bokhandelen seg til å tegne abonnement på et høyt antall titler, slik at flest mulig bøker tilgjengeliggjøres for bokkøperen. Antall abonnement i bokhandel har økt etter at den nye Bokavtalen ble innført. I dag har 433 bokhandlere litteraturabonnement mot 391 i november 2014. (se vedlegg 2)

Andre endringer i Bokavtalen

For å sikre bedre konkurransekraft for e-boka, ble fastprisen på e-boka opphevet hvis og når det kommer en paperbackutgave av tittelen i fastprisperioden. Dermed vil e-boka til enhver tid ha mulighet til å ha lavest pris. Som det fremgår av notatet om den digitale boklesingen er mva på e-bøker det gjenstående hinder for en optimal prising av e-bokformatet.

Den nye forskriften presiserte også når nyutgivelser kunne gi rett til ny fastprisperiode.

Fastprisordning i andre land

I vedlegg 3 skisseres utviklingen i andre land som benytter seg av litteraturpolitiske virkemidler på linje med Bokavtalen. Tre land har hatt dette opp til vurdering i 2015: Italia, Portugal og Nederland. I samtlige land konkluderte man med at disse litteraturpolitiske virkemidlene ville man videreføre. I Italia og Nederland gjorde man ingen endringer i fastprissystemet, mens i Portugal ble fastprisloven endret slik at særlig omfanget av kunderabatten ble strammet inn. Oversikten viser at den norske fastprisordningen er den som har sterkest innslag av konkurranse ved å ha den

korteste fastprisperioden og en av de høyeste sluttkunderabattsatsene. Det er ingen ting som tyder på at fastprisland vil svekke fastprisordningenes omfang.

Vurdering

Tidligere har unntaksforskriften hatt en varighet på fire år. «Vi lever i en digital revolusjon, også når det kommer til bøker, og det er viktig å se an utviklingen fremover. Det er grunnlaget for at vi gir unntaket for to år, og ikke for fire år²» sa Kulturminister Widvey i et intervju med NRK da Bokavtalen ble godkjent i 2014.

Etter vårt skjønn har ikke situasjonen på det digitale området endret seg vesentlig de siste tolv månedene. Bokbransjen ser ikke på det «digitale» som noe en skal tilpasse seg til, det er en del av den daglige aktiviteten³.

Begrunnelsen for at bokavtalen (og de andre litteraturpolitiske virkemidlene, som innkjøpsordningen og merverdifritak for papirbøker) bør videreføres er uforandret fra tidligere. Erfaringene fra disse tolv månedene tilsier heller ikke at det er behov for tilpasninger.

Fastprisordningen har to gode egenskaper som gjør den spesiell. Ordningen er solidarisk og den er generell. Den begrenser bestselgerfokuset og favoriserer ingen. Fastprisen er grunnmuren i det litteraturpolitiske virkemiddelapparatet. Spesielt også fordi den er så nært knyttet til forfatterens royaltavtaler. Kultur skal få spire fritt nedenfra. Fastprisordningen legger til rette for rekruttering av nye forfattere og utvikling av forfatterskap.

Ser man framover, må bokbransjen kjempe stadig hardere for å opprettholde leseinteressen, særlig i en tid hvor levende bilder blir tilgjengelig i et større omfang enn noen gang tidligere gjennom ulike strømmetjenester. Og den internasjonale konkurransen stiller stadig større krav til de norske aktørene om vi skal kunne opprettholde leserandelen på norsk.

Det norske litterære «systemet» bidrar til å utvikle stadig nye, spennende forfattere og forfatterskap. Så vel bransje som Storting vil satse på dette gjennom prosjektet «Norge som gjesteland i Frankfurt i 2019». Skal vi oppnå

---

² [NRK's nettsider 5.5.2014](#)

³ Ser man på den nasjonale og internasjonale utviklingen i bokbransjen vil nok mange underskrive følgende oppsummering fra bokbransjejournalisten Molly Flatt i februar i år: «Come 2016, and digital is embedded deep in every crevice of the book trade, an instinctive part of the day to day. Growing the ebook side of a business has moved from the innovations department to the sales team. Retailers have learnt that hungry readers make little distinction between online and off. Authors are well aware that they'll be expected to do their own community building alongside traditional PR ».

maksimal effekt av dette prosjektet, foreslår vi at rammebetingelsene gis en lengre varighet i denne omgang, ved at en ny bokavtale får en varighet på fire år fra 1.1.2017.